

In memoriam
ARNE MARKUSOVIĆ

UDK/UDC: 929 MARKUSOVIĆ, A.

*Any man's death diminishes me,
Because I am involved in mankind ...*

Učiti filozofirati znači ujedno učiti se umirati. Svjedoci toga nisu jedino profesionalni i tzv. veliki filozofi, tanatolozi i - recimo - teolozi. Na doživljajan i spoznajan način to smo prigodimice svi mi; makar u različitosti svjetonazora, religioznosti te vjerskosti, mogu se zastupati različita, čak oprečna razmišljanja i nazori.

Teologija smrti tvrdi: *smrt smrti*. Vjersko religijsko držanje za to ima svrhunaravnog svjedoka vjere koji je uskrsnuo. Filozofija smrti stoji u rasponu od tzv. doktrinarnog ateizma i kršćanskog personalizma do fenomenologije i ontologije smrti, što se nekako postavljaju vrijednosno neutralno. Iskustvo *smrti drugoga* tek nam posredno pokazuje fenomen smrti kao kraj jednokratne egzistencije, koja je najvlastitija, bezodnosna, nama izvjesna te kao takva neodređena, nenadvladiva i privremena, zasad mogućnost nas samih.

S pravom ste pomislili da rečeno može stajati kao natuknica za neki traktat o smrti, kojemu ovdje i sada naširoko nije mjesto. No mi, kako god razmišljamo o pojedinačnoj smrti, u gubitku najbližih podjednako razmatramo i o samoj smrti te o našoj smrti kao zagonetnoj sastavnici našega života, što je, priznajemo, paradoksalan način govora.

Došli smo danas spomenuti se, i ne zadnji put, jednoga između nas koji je također postojao rasset težinom upitnosti i promišljanja između *svega i ništa*, između punine što ju pruža život, i praznine neizrecivog, nekazivog, onoga što je apsolutno drugo, šutljivo mistično, a koje čutimo kao uvjetovanost i usud ljudskoga postojanja. Ovdje se svečanim govorom glasno opraštamo, bez zaborava, dapače u sve daljnjem pozivu na sjećanje profesora, kolege i prijatelja Arna Markusovića.

U našim dugoljetnim susrećajnim razgovorima, što su - eto - nenadano prekinuti, bio sam zadivljen Arnovim skeptičkim stavom, neću reći dvojenja i zdvajanja, nego stavom plodne sumnje što nadilazi čvrsta, već postignuta spoznajna uvjerenja. Njegov *Hume, Descartes, Piaget, Quine* te brojni posrednici u našega su Arna neprestano bili problematizirani i plodno, ali bez zaključenosti rasprave, usvajani i argumentacijski kritizirani.

Često je znao pitati kako mi drugi o tome promišljamo; nije bio uobraženi sveznalica niti ignorantni negator. Bio je čista srca, nezavidan i jednostavan, mada - kao i poneki od nas - vrlo složen. Bio je sposoban za kolegijalnost bez isključivosti, za prijateljstvo u gubitku i radost u postignućima; riječju - sjajan čovjek. Pri izlasku iz crkve u Milni jedna je starija žena rekla: "To je najbolji učenik kojeg sam imala u životu." Ovom prigodom se tek s nekoliko riječi opraštam, bez zaborava.

Dopusite mi još, zajedno sa pjesnikom, kazati riječi uklesane u Kamenom spavaču:

(Mak Dizdar)

*Zemlja je smrtnim
sjemenom posijana*

*Ali smrt nije kraj Jer
smrti zapravo i nema*

*I nema kraja Smrću je
samo obasjana*

*Staza uspona od gnijezda
do zvijezda*

Dušan Travar